

МЕТОДИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЗА ВЕД

У статті розглянуті проблеми ефективності управління основними засобами. Запропоновано використання статистичних методико-методологічних підходів для визначення комплексного впливу факторів на продуктивність основних засобів для прийняття оптимальних управлінських рішень щодо підвищення ефективності виробництва.

The article considers the problem of the effectiveness of enterprise asset management. The use of statistical methods and methodological approaches is proposed, therefore to determine the combined effect of factors on the productivity of capital assets to make better management decisions aimed at improving production efficiency.

Ключові слова: управління основними засобами, підвищення ефективності виробництва.

Постановка проблеми. Серед проблем, що стоять перед економікою України в умовах поступового переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку виробництва, на перший план виходять проблеми підвищення ефективності використання виробничих ресурсів. Рішення відповідної проблеми, передусім, передбачає покращення управління основними засобами, що потребує глибоких змін в методології оцінки їх ефективності. Тому, особливої актуальності набуває дослідження впливу капіталовіддачі на зростання обсягу виробництва. Мета таких досліджень полягає в розробці системного підходу до формування механізму управління основними засобами, що в першу чергу, викликано значним перевантаженням економіки застарілими основними засобами, що сильно послабило конкурентні позиції України. Існуючі темпи відтворення не дозволили припинити процес старіння основних засобів, особливо в таких видах економічної діяльності як промисловість, будівництво, транспорт. Ступінь зносу основних засобів на кінець 2007 року становив 52,6% проти 42,3% у 1999 р. (у будівництві – 39,3%, промисловості – 59%, транспорті і зв'язку – 66,9%). При відповідному рівні зносу основних засобів, який характеризує сучасний парк виробничих потужностей національної економіки, неможливо забезпечити зростання їх капіталовіддачі. Центральна роль основних засобів у виробничому процесі потребує визначення факторів, що впливають на ефективність їх використання, своєчасне виявлення резервів збільшення капіталовіддачі як за рахунок інтенсивних, так і екстенсивних факторів, розроблення дієвих інноваційних заходів, що сприятимуть прискоренню оновлення основних засобів, переходу до інноваційно-інвестиційної моделі розвитку економіки. Тому, управління основними засобами потребує оцінювання їх ефективності, яке визначає напрямок та резерви покращення використання основних засобів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Цій проблемі присвячено ряд вітчизняних праць, які мають різні підходи до оцінки ефективності основних засобів. Так, проблеми методології і методики факторного аналізу продуктивності основних засобів і практичне обґрунтування питань, пов'язаних із формуванням капіталовіддачі, знайшли відображення у працях А.В. Головача, І.Г. Манцурова, В.В. Захожая [2]. В роботі Й.С. Цал-Цалко запропоновані інструменти методики статистичного аналізу ефективності управління основними засобами [7]. Теоретичні і практичні аспекти планування та аналізу продуктивності капіталу знайшли свої відображення в працях М.А. Болюх, М.Я. Коробова, І.Д. Падеріна. Прогнозні сценарії відтворення основних засобів розглядалися Б.Є. Кваснюком [3]. Проте, майже відсутні публікації з комплексної оцінки ефективності основних засобів та формування економічного механізму їх управління в умовах поступового переходу до інвестиційно-інноваційної моделі розвитку виробництва. Це і обумовило проведення дослідження відповідної спрямованості.

Формування цілей статті. Метою статті є методико-методологічні підходи визначення комплексного впливу факторів виробництва на ефективність використання основних засобів ВЕД на основі даних офіційної статистичної звітності.

Виклад основного матеріалу. Основний капітал – найважливіший виробничий ресурс, який в поєднанні з продуктивністю праці органічно впливає на ефективність, забезпечуючи інноваційний розвиток та інтенсифікацію виробництва. Основний капітал, в більшій мірі, складається з основних засобів. Саме основні засоби як одна зі складових національного багатства країни, використані у розрахунках продуктивності основного капіталу. Основні засоби являють собою матеріальні активи, що утримуються з метою їх використання у процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік) [5].

Для визначення ефективності основних засобів необхідно результат виробництва (ВДВ) співставити з задіяними основними засобами.

Інформаційною базою для проведення аналізу ефективності використання основних засобів були статистичні дані, що розміщені в статистичних щорічниках у розділі “Матеріально-технічні ресурси”.

Показники формування ефективності основних засобів за досліджуваними ВЕД та інтенсивність їх динаміки представлено в табл. 1, табл. 2.

Таблиця 1

Показники формування ефективності основних засобів за основними ВЕД в Україні в 2007–2008 рр.¹

Основні ВЕД	Ефект		Ресурси		Ефективність	
	ВДВ, млн грн.		Основні засоби (ОЗ), млн грн.		Капіталовіддача грн./на 1 грн (К _В)	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	47417	65148	78978	95880	0,6004	0,6795
Промисловість, у т.ч.	198368	247872	660369	760194	0,3004	0,3261
<i>Добувна промисловість</i>	<i>31695</i>	<i>54337</i>	<i>95006</i>	<i>109677</i>	<i>0,3336</i>	<i>0,4954</i>
<i>Переробна промисловість</i>	<i>143428</i>	<i>164735</i>	<i>366247</i>	<i>438872</i>	<i>0,3916</i>	<i>0,3754</i>
<i>Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води</i>	<i>23245</i>	<i>28800</i>	<i>199116</i>	<i>211645</i>	<i>0,1167</i>	<i>0,1361</i>
Будівництво	30456	29185	40074	52084	0,7600	0,5603
Торгівля: ремонт автомобілів, побутових виробів, предметів та інше	95220	131261	74924	88771	1,2709	1,4786
Діяльність транспорту та зв'язку	71063	87078	453835	1208195	0,1566	0,0721
Всього	442524	560544	1308180	2205124	0,3383	0,2542

Джерело: розраховано за даними [4]. ¹Статистичні дані вартості основних засобів за видами економічної діяльності у 2009 р. відсутні.

Таблиця 2

Інтенсивність динаміки показників ефективності основних засобів за ВЕД в Україні за 2007–2008 рр.

Основні ВЕД	Ресурси					Ефективність				
	Основні засоби					Капіталовіддача				
	Абсолютний приріст ΔОЗ, млн грн.	Темп зростання, %	Темп приросту (зниження), %	Абсолютне значення 1% приросту, млн грн.	Коефіцієнт еластичності	Абсолютний приріст (зниження) ΔК _В , грн./1 грн	Темп зростання, %	Темп приросту (зниження), %	Абсолютне значення 1% приросту, грн./1 грн.	Коефіцієнт еластичності
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	16902	121,4	21,40	789,78	0,31	0,0791	113,09	13,09	0,006	-0,53
Промисловість, всього у т.ч.	99825	115,12	15,12	6603,69	0,22	0,0257	108,67	8,67	0,003	-0,35
<i>Добувна промисловість</i>	<i>14671</i>	<i>115,44</i>	<i>15,44</i>	<i>950,06</i>	<i>0,23</i>	<i>0,1618</i>	<i>148,65</i>	<i>48,65</i>	<i>0,003</i>	<i>-1,97</i>
<i>Переробна промисловість</i>	<i>72625</i>	<i>119,83</i>	<i>19,83</i>	<i>3662,47</i>	<i>0,29</i>	<i>-0,0162</i>	<i>95,66</i>	<i>-4,34</i>	<i>0,039</i>	<i>0,18</i>
<i>Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води</i>	<i>12529</i>	<i>106,29</i>	<i>6,29</i>	<i>1991,16</i>	<i>0,09</i>	<i>0,0194</i>	<i>116,54</i>	<i>16,54</i>	<i>0,001</i>	<i>-0,67</i>
Будівництво	12010	129,97	29,97	400,74	0,44	-0,1997	73,69	-26,31	0,008	1,07
Торгівля: ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів та інше	13847	118,48	18,48	749,24	0,27	0,2077	116,36	16,36	0,013	-0,66
Діяльність транспорту та зв'язку	754360	266,22	166,22	4538,35	2,42	-0,0845	46,60	-53,4	0,002	2,16
Всього	896944	168,56	68,56	13081,8	x	-0,0841	75,32	-24,68	0,003	x

Джерело: розраховано за даними [2, 4].

Відповідно до даних, представлених в табл. 2, визначаємо, низький рівень продуктивності капіталу в 2008 році. Так, при темпах приросту ВДВ 26,67%, вартості основних засобів – 68,56%, рівень

продуктивності основних засобів (капіталовіддача) в порівнянні з попереднім періодом суттєво зменшилася – на 24,68%. Суттєво зменшились темпи капіталовіддачі у транспорті (-53,4%), будівництві (-26,31%), переробній промисловості (-4,34%).

В абсолютному значенні капіталовіддача у 2008 році порівняно із 2007 роком зменшилась на 0,0841 грн./1 грн. На зменшення загальної капіталовіддачі вплинули зниження капіталовіддачі в будівельній галузі (-0,1997 грн./1 грн.), діяльності транспорту і зв'язку (-0,0845 грн./1 грн.) та переробній промисловості (-0,0162 грн./1 грн.).

Зростання основних засобів як в абсолютному, так і у відносному виразі простежується за кожним ВЕД. Значний інтерес в оцінюванні ефективності використання основних засобів становить коефіцієнт еластичності (КЕЛ), який дозволяє порівняти динаміку основних засобів окремих ВЕД з динамікою всієї сукупності. Із зміною загальної сукупності основних засобів на 1% найбільше зростає обсяг основних засобів у транспорті (2,42%), що викликано значним їх надходженням у 2008 році, повільніше зростають обсяги основних засобів за іншими ВЕД, коефіцієнт еластичності (КЕЛ) яких коливається від 0,23% до 0,44%. Найнижчі показники зростання основних засобів у виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води (0,09%).

Проведений аналіз динаміки показників ефективності свідчить про вкрай неефективне використання основних засобів і суттєві розбіжності в ефективності їх використання між ВЕД. Тому, наступним кроком аналізу є визначення впливу на ефективність використання основних засобів зміни рівня капіталовіддачі та структурних зрушень за окремими ВЕД (табл. 3).

Відповідно до розрахунків, представлених в табл. 3, визначаємо, що загальний рівень капіталовіддачі, в першу чергу, залежить від зміни динаміки капіталовіддачі та питомої ваги основних засобів в загальній сукупності основних засобів за окремими ВЕД. Вплив кожного з цих факторів на динаміку загальної величини капіталовіддачі оцінюється за допомогою взаємопов'язаних індексів середніх величин: індексу змінного складу (I_{3C}), індексу фіксованого складу ($I_{\Phi C}$) та індексу структурних зрушень (I_{C3}).

Таблиця 3

Індексний аналіз ефективності основних засобів за основними ВЕД у 2007–2008 рр.

ВЕД	Вхідні дані				Розрахункові дані			
	2007 рік		2008 рік		$K_{B0}d_0$	$K_{B1}d_1$	$K_{B0}d_1$	$K_{B1}d_0$
	Капіталовіддача, K_{B0} грн./1 грн.	Питома вага основних засобів, d_0	Капіталовіддача, K_{B1} грн./1 грн.	Питома вага основних засобів, d_1				
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	0,6004	0,06	0,6795	0,0435	0,0360	0,0296	0,0262	0,0410
Промисловість, у т.ч.	0,3004	0,5048	0,3269	0,3447	0,1516	0,1124	0,1036	0,1646
<i>Добувна промисловість</i>	0,3336	0,0726	0,4954	0,0497	0,0242	0,0246	0,0166	0,0360
<i>Переробна промисловість</i>	0,3916	0,2800	0,3754	0,1990	0,1097	0,0747	0,0780	0,1051
<i>Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води</i>	0,1167	0,1522	0,1361	0,0960	0,0178	0,0131	0,0112	0,0207
Будівництво	0,7600	0,0306	0,5603	0,0236	0,0233	0,0132	0,0180	0,0171
Торгівля: ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів та інше	1,2709	0,0573	1,4786	0,0403	0,0728	0,0595	0,0512	0,0847
Діяльність транспорту та зв'язку	0,1566	0,3469	0,0721	0,5479	0,0543	0,0395	0,0858	0,0250
Всього	0,3383	1,00	0,2542	1,00	0,3383	0,2542	0,2849	0,3324

Джерело: розраховано за даними [1, 2, 4].

Індекс змінного складу (середньої величини капіталовіддачі) визначає вплив динаміки капіталовіддачі і зміни частки основних засобів за окремими ВЕД:

$$I_{3C} = \frac{\sum K_{B(i)1}d_{(i)1}}{\sum K_{B(i)0}d_{(i)0}}, \quad (1)$$

де $K_{B(i)0}, K_{B(i)1}$ – капіталовіддача i -го ВЕД; $d_{(i)0}, d_{(i)1}$ – питома вага основних засобів i -го ВЕД у базовому і звітному періодах, відповідно.

$$I_{зс} = \frac{0,2542}{0,3383} = 0,751 = 75,1\%.$$

Таким чином, внаслідок дії обох факторів – зменшення рівня капіталовіддачі (K_B) та збільшення питомої ваги основних засобів у більшості досліджуваних ВЕД, середній рівень капіталовіддачі зменшився на 24,9% або на 0,0841 грн./1 грн. (0,2542-0,3383).

Індекс фіксованого складу визначає вплив лише зміни динаміки капіталовіддачі за окремими ВЕД (звітна вага):

$$I_{\phi с} = \frac{\sum K_{B(i)1} d_{(i)1}}{\sum K_{B(i)0} d_{(i)1}}. \quad (2)$$

$$I_{\phi с} = \frac{0,2542}{0,2849} = 0,892 = 89,2\%.$$

Відповідно, тільки зміна динаміки капіталовіддачі за окремими ВЕД призвела до зменшення рівня середньої капіталовіддачі на 10,8%, або на 0,0307 грн. / 1 грн (0,2542–0,2849).

Вплив зміни тільки питомої ваги основних засобів у досліджуваних ВЕД на середню капіталовіддачу визначає індекс структурних зрушень ($I_{сз}$):

$$I_{сз} = \frac{\sum K_{B(i)0} d_{(i)1}}{\sum K_{B(i)0} d_{(i)0}}. \quad (3)$$

$$I_{сз} = \frac{0,2849}{0,3383} = 0,842 = 84,2\%.$$

Відповідно, у 2008 р. за рахунок структурних зрушень у розподілі основних засобів між досліджуваними ВЕД середня капіталовіддача зменшилась на 15,8% або на 0,0534 грн./1 грн (0,2849-0,3383).

Таким чином, суттєве зменшення капіталовіддачі відбулось під впливом зміни розподілу основних засобів між досліджуваними ВЕД.

Узагальнююча характеристика зміни структури розподілу ВДВ і основних засобів за ВЕД визначається за формулою [2, 224]:

$$K_{сз} = \sqrt{\frac{\sum (d_1 - d_0)^2}{n}}, \quad (4)$$

де n – кількість досліджуваних ВЕД.

$$\text{Звідси, } K_{сз} = \sqrt{\frac{512,55}{7}} = 8,56 \text{ в.п.}$$

Визначений коефіцієнт структурних зрушень основних засобів свідчить, що структура розподілу між досліджуваними ВЕД у 2008 р. у відносному виразі відхилилась від структури розподілу основних засобів 2007 р. в середньому на 8,56 в.п. при зміні розподілу ВДВ на 1,82 в.п.

Усі фактори, які впливають на динаміку ефективності використання основних засобів умовно поділяються на фактори екстенсивні, які пов'язані із додатковим залученням основних засобів та фактори інтенсивної динаміки, які забезпечують підвищення капіталовіддачі.

Для визначення впливу відповідних факторів на зміну обсягів виробництва (ВДВ) за рахунок змін у рівні капіталовіддачі й структурних зрушень основних засобів застосовано факторний аналіз.

Виходячи із визначення капіталовіддачі (K_B) як відношення результату виробництва (ВДВ) до вартості основних засобів, представимо ВДВ як добуток вартості основних засобів і капіталовіддачі: $ВДВ = ОЗ \times K_B$. Використовуючи виведену залежність, проведено розрахунки впливу на абсолютний приріст ВДВ зміни рівня капіталовіддачі і зміни вартості основних засобів за окремим ВЕД і в цілому.

Якщо розглядати формування ВДВ під впливом зміни вартості основних засобів і капіталовіддачі, то розрахувавши рівень впливу кожного фактору, визначаємо напрям використання основних засобів.

Вплив на зміну ВДВ (118020 млн. грн.) зміни вартості основних засобів (екстенсивний фактор) за окремими ВЕД визначається за формулою:

$$\Delta ВДВ_{ОЗ} = \sum [(OЗ_{(i)1} - OЗ_{(i)0}) \times K_{В(i)0}]. \quad (5)$$

$$\Delta ВДВ_{ОЗ} = (2205124 - 1308180) \times 0,3383 = 303436,16 \text{ млн. грн.}$$

Рівень капіталовіддачі є одним із чинників інтенсифікації виробництва. Приріст ВДВ за рахунок зміни рівня капіталовіддачі за окремими ВЕД визначається за формулою:

$$\Delta ВДВ_{K_{\theta}} = \sum [(K_{\theta(i)1} - K_{\theta(i)0}) \times OЗ_{(i)1}] \quad (6)$$

$$\Delta ВДВ_{K_{\theta}} = (0,2542 - 0,3385) \times 2205124 = -185450,9 \text{ млн. грн.}$$

Відповідно, у 2008 році обсяг основних засобів в порівнянні з 2007 роком збільшився на 118020 млн. грн., головним чином, за рахунок збільшення обсягу основних засобів – на 303436,16 млн. грн., проте зниження капіталовіддачі призвело до зменшення ВДВ на 185450,9 млн. грн.

Індикатором інтенсифікації використання основних засобів ($d_{\text{інт}}$) є відношення приросту ефекту (ВДВ) за рахунок інтенсивних факторів $\Delta ВДВ_{K_{\theta}}$ у загальному прирості ефекту ($\Delta ВДВ$). Індикатор інтенсифікації визначається як частка приросту ВДВ за рахунок зміни капіталовіддачі у загальному прирості ВДВ:

$$d_{\text{інт}} = \frac{\Delta ВДВ_{K_{\theta}}}{\Delta ВДВ} \times 100 \%; \quad (7)$$

$$d_{\text{інт}} = \frac{185450,9}{118020} \times 100 = -157,1\%.$$

Відповідно, питома вага приросту ВДВ за рахунок зміни рівня капіталовіддачі ($d_{\text{інт}}$) в загальному прирості обсягу ВДВ становить -157,1%, що свідчить про абсолютну відсутність заходів, направлених на інтенсифікацію використання основних засобів.

Індикатор екстенсивності ($d_{\text{екст}}$) визначається як частка приросту ВДВ за рахунок зміни обсягу основних засобів ($\Delta ВДВ_{OЗ}$) у загальному прирості ВДВ:

$$d_{\text{екст}} = \frac{\Delta ВДВ_{OЗ}}{\Delta ВДВ} \times 100 \%; \quad (8)$$

$$d_{\text{екст}} = \frac{303436,1}{118020} \times 100 = 257,1\%.$$

Таким чином, приріст ВДВ був забезпечений завдяки збільшенню обсягів основних засобів, що підтверджує екстенсивний розвиток суспільного виробництва.

Результати відповідних розрахунків факторного аналізу за досліджуваними ВЕД представлені в табл. 4.

Таблиця 4

Факторний аналіз впливу показників ефективності основних засобів на динаміку розвитку виробництва у 2008 р.

ВЕД	Фактори впливу			
	інтенсивні		екстенсивні	
	$\Delta ВДВ_{K_{\theta}}$, млн. грн.	$d_{\text{інт}}$, %	$\Delta ВДВ_{OЗ}$, млн. грн.	$d_{\text{екст}}$, %
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	7584,1	42,8	10148,0	57,2
Промисловість, у т.ч.	19537,0	39,4	29987,4	60,6
<i>Добувна промисловість</i>	17745,7	78,4	4894,2	21,6
<i>Переробна промисловість</i>	-71097,3	-33,4	28439,9	133,4
<i>Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води</i>	4105,9	73,9	1462,1	26,1
Будівництво	-10401,2	-818,4	9127,6	718,4
Торгівля: ремонт автомобілів, побутових виробів, предметів та інше	18437,7	51,2	17598,2	48,8
Діяльність транспорту та зв'язку	-102092,5	-637,4	118132,8	737,4
Всього за ВЕД	185450,9	-157,1	303436,1	257,1

Джерело: розраховано за даними [2, 4]

Відповідно до отриманих результатів (табл. 4) основні засоби в Україні використовувались вкрай неефективно. Значне зростання вартості основних засобів не супроводжувалось відповідним зростанням капіталовіддачі, яка характеризує інтенсивність їх використання. Приріст ВДВ за рахунок зростання капіталовіддачі був забезпечений лише у сільському господарстві на 42,8%, промисловості – на 39,4% (за рахунок зростання у добувній промисловості – на 78,5% та у виробництві та розподіленні електроенергії, газу та води – на 73,9%), торгівлі – 51,2%. Інші галузі отримали приріст виробництва (ВДВ) лише за рахунок впливу екстенсивного фактору – збільшення обсягу основних засобів.

Наступним кроком оцінювання ефективності основних засобів є визначення впливу зміни обсягів виробництва (ВДВ) і зміни обсягів основних засобів на динаміку капіталовіддачі за 2007–2008 роки (табл. 5).

Зміна рівня капіталовіддачі за рахунок зміни обсягів ВДВ ($\Delta K_{ВДВ}$):

$$\Delta K_{ВДВ} = \frac{ВДВ_1 - ВДВ_0}{ОЗ_1} = \frac{118020}{2205124} = 0,0535 (\text{грн./1грн.}).$$

Таблиця 5

Факторний аналіз динаміки капіталовіддачі за 2007–2008 рр. (грн./1 грн.)

ВЕД	Зміна рівня капіталовіддачі (K_B) за рахунок:		
	зміни обсягів ВДВ $\Delta K_{ВДВ}$	зміни рівня K_B $\Delta K_{ОЗ}$	загальна зміна K_B ΔK_B
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	0,1850	-0,1059	0,791
Промисловість всього,	0,0650	-0,0394	0,0257
<i>Добувна промисловість</i>	0,2064	-0,0446	0,1618
<i>Переробна промисловість</i>	0,0486	-0,0647	-0,0162
<i>Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води</i>	0,0262	-0,0068	-0,0194
Будівництво	-0,0244	-0,1752	-0,1997
Торгівля: ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів та інше	0,4060	-0,1982	0,2077
Діяльність транспорту та зв'язку	0,0135	-0,978	-0,0845
Всього	0,0535	-0,1376	-0,0841

Джерело: розраховано за даними [2, 155; 4].

Зміна рівня капіталовіддачі за рахунок зміни обсягів ВДВ ($\Delta K_{ВДВ}$):

$$\Delta K_{ВДВ} = \frac{ВДВ_1 - ВДВ_0}{ОЗ_1} = \frac{118020}{2205124} = 0,0535 (\text{грн./1грн.}).$$

Зміна рівня капіталовіддачі за рахунок зміни обсягів вартості основних засобів ($\Delta K_{ОЗ}$):

$$\Delta K_{ОЗ} = \frac{ВДВ_0}{ОЗ_1} - \frac{ВДВ_0}{ОЗ_0} = \frac{442524}{2205124} - \frac{442524}{1308180} = 0,2007 - 0,3383 = -0,1376 (\text{грн./1грн.}).$$

Загальна зміна капіталовіддачі за досліджуваними ВЕД (ΔK_B):

$$\Delta K_B = K_{B1} - K_{B0} = \Delta K_{ВДВ} + \Delta K_{ОЗ} \quad (9)$$

$$\Delta K_B = 0,2542 - 0,3383 = 0,0535 - 0,1376 = -0,0841$$

У 2008 році порівняно із 2007 роком рівень капіталовіддачі в цілому за досліджуваними ВЕД зменшився на 0,0841 грн./1 грн., зокрема, за рахунок збільшення обсягів ВДВ на 0,0535 грн./1 грн., а за рахунок зміни вартості основних засобів - зменшився на 0,1376 грн./1 грн.

Таким чином, зниження рівня капіталовіддачі відбулось за рахунок суттєвого збільшення основних засобів (на 68,6%), що свідчить про недостатність заходів з модернізації основних засобів та їх оновлення.

Висновки і пропозиції. Проведений факторний аналіз динаміки показників ефективності використання основних засобів свідчить про низький рівень ефективності управління основними засобами. Як наслідок, маємо високий рівень морального і фізичного зносу основних засобів, що потребує інноваційних заходів, направлених на їх модернізацію, які суттєво підвищать рівень капіталовіддачі і забезпечать зростання випуску конкурентоспроможної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Література

1. Головач А.В. Экономико-статистический анализ потребления и спроса / А.В. Головач, З.А.Черноскулова. – К., “Техніка”, 1978. – 184 с.
2. Інформаційно-аналітичне забезпечення державного фінансового менеджменту (методика і практика прикладної статистики) : [навч. посіб.] / Головач А.В., Захожай В.Б., Манцуров І.Г., Головач Н.А. – К. : КНЕУ, 2010. – 260 с.
3. Конкурентоспроможність національної економіки / за ред. д-ра екон. наук Б.Є. Кваснюка. – К. : Фенікс, 2005. – 582 с.
4. Національні рахунки України за 2008 рік : [статистичний збірник] – К. : Державний комітет статистики України, 2009. – 248 с.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби”, затв. Наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. №92 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0288-00>.
6. Статистичний щорічник України за 2008 рік : [збірник] – К. : Державний комітет статистики України, 2009. – 566 с.
7. Цал-Цалко Ю.С. Статистичний аналіз фінансової звітності: теорія, практика та інтерпретація : [монографія] / Цал-Цалко Ю.С. – Житомир : Житомирський державний технологічний університет, 2004. – 506 с.

Надійшла 10.02.2012; рецензент: д. е. н. Манцуров І. Г.

УДК 658.5.011

О. І. БАБЧИНСЬКА, С. І. СОБЧУК
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

НОВІТНІ МЕТОДИ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ТА ЇХ ОСОБЛИВОСТІ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

Розглянуті і узагальнені новітні методи прийняття управлінських рішень в економіці України, а також дана характеристика основним особливостям їх застосування в умовах ринкової економіки. Висвітлена можливість ефективного використання зарубіжного досвіду в процесі прийняття управлінських рішень в ситуації невизначеності, і показаний взаємозв'язок між використанням методів прийняття управлінських рішень і їх результативністю.

Examined and summarized the newest methods of decision making in the economy of Ukraine, and this characteristic of the main features of their application in a market economy. Highlighted the possibility of effective use of foreign experience in decision-making in situations of uncertainty, and shows the relationship between the use of methods of management decisions and their effectiveness.

Ключові слова: метод, управлінське рішення.

Вступ

В сучасних умовах кожній державі властиві різні рівні соціально-економічного розвитку, що зумовлено низкою чинників, до яких належать економічні, демографічні, інформаційні, правові, управлінські, психологічні та інші. Забезпечити максимальний ріст всіх економічних показників лише на основі стихії ринку не являється можливим. Отже, державі, в особі її керівників та менеджерів високого кваліфікаційного рівня, необхідно вивчати й аналізувати наявну інформацію і приймати заходи, спрямовані на покращення і підвищення життєво важливих для економіки показників. Саме тому виникає питання в прийнятті ефективних управлінських рішень, які матимуть прогресивний характер і будуть спрямовані на підвищення економічного добробуту.

Постановка завдання

Актуальність даного питання полягає в тому, що спостерігається чітка взаємозалежність між процесом прийняття управлінського рішення і його ефективністю.

Метою дослідження є аналіз та характеристика процесу прийняття рішень в економіці України та визначення особливостей, які впливають на нього.

Питанню прийняття управлінських рішень приділяло увагу багато дослідників, серед яких можна назвати основних: М. Мескон, В. Бакуменко, Ф. Тейлор, Н. Чумаченко, А. Дегтяр, А. Чопенко. Проте, не можна говорити, що аспекти організації прийняття рішень саме для економіки України досліджені в повній мірі, це полягає в тому, що фактори і стан економіки в нашій країні мають здатність змінюватись.